

STANISŁAW DUBAJ

PATRONI
NADBUŻAŃSKIEGO ODDZIAŁU STRAŻY GRANICZNEJ
I PODLEGLYCH PLACÓWEK SG

„By czas nie zaćmił i niepamięć...”

Jan Długosz, *Roczniki, czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego*

Ogólnodostępne podręczne słowniki stanowią, że patron (łac. *patronus*) jest to obrońca, zasłużona osoba nieżyjąca lub instytucja opiekująca się kimś lub czymś, inaczej mówiąc: sprawująca nad kimś lub nad czymś patronat (łac. *patronatus*). Patronat, historycznie rzecz ujmując (np. przyjmując za wzorzec starożytny Rzym), jest to układ stosunków między patronem a osobą lub instytucją oddającą się w jego opiekę, oparty na obustronnej wierności¹. Uzyskanie patronatu jest więc z jednej strony zaszczytem, wyróżnieniem, z drugiej zaś – ogromnym wyzwaniem i zobowiązaniem do sprostania standardom wykreowanym przez patrona. Każdy podmiot, instytucja ubiegająca się o nadanie patronatu, musi spełniać określone kryteria oraz jest zobligowana do poddania się procedurom nadania imienia, określonym w prawie bądź w przyjętych zwyczajach².

Dr STANISŁAW DUBAJ – prodziekan Wydziału Nauk Społecznych Wyższej Szkoły Stosunków Międzynarodowych i Komunikacji Społecznej w Chełmie; adres do korespondencji: ul. Wojsławska 8A, 22-118 Chełm; e-mail: standpm@wp.pl

¹ Synonimem patronatu jest protektorat (łac. „*protectio*” – obrona; protektor – obrońca; „*protegere*” – chronić, osłaniać) – W. KOPALIŃSKI, *Podręczny słownik wyrazów obcych*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 1999, s. 578-579, 626-627.

² W niniejszym artykule przedstawiona została problematyka nadania imion oraz nadania sztandaru w strukturach organizacyjnych Straży Granicznej. Informacje aktualne według stanu na dzień 16 maja 2011 r. Autor wyraża słowa podziękowania mjr. dr. Ryszardowi Sudułowi,

1. KWESTIE FORMALNO-PRAWNE NADAWANIA IMION I SZTANDARÓW JEDNOSTKOM STRAŻY GRANICZNEJ

Straż Graniczna została utworzona na mocy ustawy z 12 października 1990 r. i rozpoczęła działalność z dniem 16 maja 1991 r., zastępując rozwiązane Wojska Ochrony Pogranicza³. Z chwilą utworzenia tej formacji jej podstawową strukturę tworzyły następujące jednostki organizacyjne: Komenda Główna SG, ośrodki szkolenia, oddziały, strażnice, graniczne placówki kontrolne i dywizjony⁴. W toku transformacji związanej z akcesją w 2004 r. do Unii Europejskiej, a w konsekwencji z wejściem na przełomie lat 2007 i 2008 do strefy Schengen, w Straży Granicznej dokonano szeregu zmian. W rozważanym w niniejszym artykule zakresie związanym z nadawaniem patronatów szczególne znaczenie miały: na przełomie lat 2002 i 2003 likwidacja wielu strażnic (60 w całej formacji; w tym 5 w Nadbużańskim Oddziale SG) oraz zniesienie w 2005 r. jednostek organizacyjnych typu strażnice i graniczne placówki kontrolne oraz zastąpienie ich placówkami Straży Granicznej⁵.

W świetle obecnie obowiązujących przepisów⁶ imię jednostce organizacyj-

por. Dariuszowi Nowosadowi i Franciszkowi Onyszce z Nadbużańskiego Oddziału SG za pomoc w gromadzeniu materiałów do niniejszej publikacji.

³ Ustawa z 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (tekst pierwotny: Dz.U. z 1990 r., nr 12, poz. 461; tekst jednolity – Dz.U. z 2005 r., nr 234, poz. 1997, z późn. zm.). Dzień 16 maja jest ustawowym Świętem Straży Granicznej. Nadzór nad działalnością SG sprawuje minister spraw wewnętrznych i administracji.

⁴ W myśl art. 6 ustawy z 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (w brzmieniu obowiązującym od 15 czerwca 2001 r. – Dz.U. z 2001 r., nr 45, poz. 498) oddziały SG w drodze rozporządzenia tworzy i znosi oraz określa ich właściwość miejscową minister spraw wewnętrznych i administracji, natomiast ośrodki szkolenia, strażnice, graniczne placówki kontrolne i dywizjony – komendant główny SG w drodze zarządzenia. Do 2001 r. struktura organizacyjna SG oparta była na mocy niejawnego – i niepublikowanego – zarządzenia komendanta głównego SG. Szerzej: J. PAŚNIK, *Straż Graniczna. Prawne podstawy działania i uprawnień*, Warszawa: Wydawnictwo Kodeks 2003, s. 9-19.

⁵ Obszerne analizy w tym zakresie zob. M. DOMINIAK, S. DUBAJ, *Ochrona granicy wschodniej po przyjęciu Polski do Unii Europejskiej*, w: J. ZIÓŁKOWSKI (red.), *Bezpieczeństwo Polski u progu XXI wieku*, Lublin: Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji 2004, s. 107-142; S. DUBAJ, *Straż Graniczna – przystosowanie struktur organizacyjnych i zadań tej formacji po zniesieniu kontroli na granicach wewnętrznych Unii Europejskiej*, w: W. BEDNARUK, M. BIELECKI, G. KOWALSKI (red.), *Polska w strefie Schengen*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2010, s. 245-278; *Straż Graniczna. Magazyn SG*, Warszawa: Komenda Główna Straży Granicznej 2010, s. 12-13.

⁶ Rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych z 3 września 1996 r. w sprawie określenia wzoru i trybu nadania sztandaru jednostkom organizacyjnym Straży Granicznej oraz trybu nadania tym jednostkom imion, Dz.U. z 1996 r., nr 113, poz. 541, z późn. zm. Mając na

nej Straży Granicznej nadaje minister spraw wewnętrznych i administracji specjalnym aktem, na wniosek komendanta tej jednostki organizacyjnej⁷. Jednostce organizacyjnej SG może być nadane imię oddziału formacji granicznej lub jednostki wojskowej szczególnie zasłużonej w walkach o ochronę granic Polski albo regionu bohatersko wślawionego walką o utrzymanie polskości, bezpośrednio związanego z terenem służbowego działania jednostki organizacyjnej, albo osoby nieżyjącej, szczególnie zasłużonej w ochronie granicy państwowej, zajmującej poczesne miejsce w tradycji narodu polskiego. Patronat może być nadany oddziałowi, ośrodkowi szkolenia, placówce lub dywizjonowi⁸.

Inicjatywę nadania patronatu danej jednostce podejmują funkcjonariusze pełniący w niej służbę. Funkcjonariusze ci zbierają i opracowują odpowiednie materiały historyczne (biograficzne) oraz przeprowadzają konsultację z zainteresowanymi organami, osobami lub środowiskami. Inicjatywa ta wymaga ponadto uzyskania pisemnej akceptacji odpowiednio: 1) władz organizacji kombatanckich zrzeszających weteranów oddziału formacji granicznej lub jednostki wojskowej, której nadania imienia dotyczy inicjatywa; 2) rady gminy i wojewody właściwych terytorialnie dla regionu, którego nadania imienia dotyczy inicjatywa; 3) najbliższej rodziny osoby, której nadania imienia dotyczy inicjatywa⁹.

względnie fakt, że Straż Graniczna funkcjonuje od 16 maja 1991 r. i wielu jednostkom organizacyjnym tej formacji nadano już sztandary i imiona na mocy innych przepisów, obowiązujących przed wejściem w życie niniejszego rozporządzenia, jednostki organizacyjne SG zachowują te sztandary i imiona na mocy dotychczasowych aktów nadania. W analizowanych tutaj przykładach por. Załączniki 1, 2 i 3.

⁷ Uwzględniając fakt hierarchicznego podporządkowania, komendant oddziału lub ośrodka szkolenia przedkłada uzasadniony wniosek ministrowi za pośrednictwem komendanta głównego SG, który zobligowany jest do wydania stosownej opinii. W przypadku gdy wnioskodawcą jest komendant placówki lub dywizjonu, musi uwzględnić bezpośredniego przełożonego, którym jest komendant oddziału.

⁸ Z kolei sztandar może być nadany Komendzie Głównej Straży Granicznej, oddziałowi lub ośrodkowi szkolenia SG. Sztandaru nie można nadać placówce i dywizjonowi SG. Sztandar nadaje jednostce organizacyjnej minister spraw wewnętrznych i administracji, na wniosek komendanta głównego SG. Sztandar wraz z aktem nadania wręcza jednostce organizacyjnej minister spraw wewnętrznych i administracji lub, w jego imieniu, komendant główny SG. Sztandar – za zgodą komendanta głównego SG – może być ufundowany. W takim przypadku w akcie nadania należy wymienić fundatora. Sztandar na stałe jest w jednostce organizacyjnej, której został nadany. W razie jej rozwiązania należy przekazać go do Komendy Głównej SG (Dz.U. z 1996 r., nr 113, poz. 541, z późn. zm.).

⁹ Jeśli odnalezienie najbliższej rodziny nie jest możliwe, należy to szczegółowo udokumentować. Taki problem wynikł m.in. przy okazji nadawania imienia Placówce SG w Dołhobro-

2. NADANIE IMIENIA I SZTANDARU NADBUŻAŃSKIEMU ODDZIAŁOWI STRAŻY GRANICZNEJ

Z chwilą powołania Straży Granicznej do kierowania tą formacją jako komendant główny SG wyznaczony został płk dr hab. Marek Lisiecki – profesor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Organizując wewnętrzne struktury formacji, płk M. Lisiecki z dniem 14 lutego 1991 r. utworzył komendę Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej (NOSG) w Chełmie, stanowiącą rozgraniczenie pomiędzy sąsiadującym od południa Bieszczadzkiem Oddziałem SG w Przemyślu i od północy – Podlaskim Oddziałem SG w Białymstoku. Na komendanta NOSG z dniem 11 marca 1991 r. powołany został absolwent Akademii Sztabu Generalnego Wojska Polskiego i zarazem doświadczony oficer Wojsk Ochrony Pogranicza – ppłk dypl. Józef Biedroń¹⁰ NOSG pod kierownictwem ppłk. dypl. J. Biedronia podjął działania z dniem 16 maja 1991 r., przejmując zadania, mienie i stan osobowy rozformowanego równolegle Nadbużańskiego Batalionu Granicznego Bieszczadzkiej Brygady WOP¹¹. Aktualnie NOSG funkcjonuje na podstawie rozporządzenia ministra spraw wewnętrznych i administracji z 11 grudnia 2001 r. w sprawie utworzenia oddziałów SG¹² i jest jedną z dziesięciu tego typu jednostek organizacyjnych SG w naszym kraju¹³.

Nadbużański Oddział SG niemalże od początku nosi imię 27 Wołyńskiej Dywizji Armii Krajowej¹⁴. Z przechowywanych w oddziale dokumentów wyni-

dach, nie można było bowiem dotrzeć do krewnych patrona – ppor. Jana Bołbotta. Przykład ten analizowany jest w dalszej części niniejszego artykułu.

¹⁰ W *Kalendarium NOSG* odnotowano, że 11 kwietnia 1991 r. w komendzie oddziału odbył się uroczysty apel, podczas którego płk M. Lisiecki spotkał się z kadrą oddziału i przedstawił ppłk. dypl. Józefa Biedronia jako komendanta Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej.

¹¹ Por. S. DUBAJ, *Jednostki Wojsk Ochrony Pogranicza stacjonujące w Chełmie i w strefie nadgranicznej w latach 1945-1991*, w: *Jednostki wojskowe Ziemi Chełmskiej w latach 1918-2006. Część pierwsza*, Chełm: Towarzystwo Wiedzy Obronnej 2006, s. 124-125.

¹² Dz.U. z 2001 r., nr 152, poz. 1733, z późn. zm.

¹³ Pozostałe to oddziały SG: Bieszczadzki w Przemyślu, Karpacki w Nowym Sączu, Śląski w Raciborzu, Sudecki w Kłodzku, Nadodrzański w Krośnie Odrzańskim, Morski w Gdańsku, Warmińsko-Mazurski w Kętrzynie, Podlaski w Białymstoku i Nadwiślański w Warszawie.

¹⁴ Por. Załącznik 1 „27 Wołyńska Dywizja Piechoty AK” sformowana w 1944 r. na Wołyniu była największą w kraju jednostką partyzancką walczącą z Niemcami o niepodległość ojczyzny przez dłuższy czas w zwartym szyku (w ramach akcji „Burza”). Dywizja stoczyła szereg walk i akcji zbrojnych nie tylko na Wołyniu, ale także na Lubelszczyźnie – na odcinku obecnie ochranianym przez Nadbużański Oddział SG. O powstaniu i działalności bojowej 27 WDP AK, a także losach powojennych jej żołnierzy – zob. m.in.: M. FIJAŁKA, *27 Wołyńska*

ka, że już 25 maja 1991 r. w Chełmie zawiązał się Honorowy Komitet Fundacji Sztandaru i Nadania Nadbużańskiemu Oddziałowi Straży Granicznej w Chełmie imienia 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej. W skład komitetu, którego przewodniczącym jednogłośnie wybrano por. w st. spocz. Tadeusza Persza – żołnierza 27 Wołyńskiej Dywizji AK, weszło łącznie 40 osób¹⁵.

Pomysł nadania takiego patronatu utworzonej jednostce organizacyjnej SG zrodził się znacznie wcześniej – jesienią 1990 r., po X Zjeździe Żołnierzy 27 Wołyńskiej Dywizji AK w Dubience¹⁶. Jak pisał żołnierze 27 WDP AK:

Z inicjatywy Tadeusza Persza podjęto współpracę z Nadbużańskim Oddziałem Straży Granicznej, w tym z zastępcą komendanta – Janem Markowskim, mjr. Bronisławem

Dywizja Piechoty AK, Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX 1986; J. TUROWSKI, *Pożoga. Walki 27 Wołyńskiej Dywizji AK*, Warszawa: Wydawnictwo PWN 1990; I. ILIUSZYN, *Geneza i działania bojowe 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej*, w: *Polska-Ukraina: trudne pytania*, t. 3, Warszawa: Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej, Związek Ukraińców w Polsce 1998; H. STACHYRA, *27 Wołyńska Dywizja Piechoty Armii Krajowej. Żołnierze i kadra dowódcza i ich losy*, Lublin: Lubelskie Centrum Marketingu 2003; W. FILAR, *Wołyń 1939-1944. Eksterminacja czy walki polsko-ukraińskie*, rozdz. 9 i 10, Toruń: Wydawnictwo Marszałek 2003; *Żołnierze Wołynia. Działalność powojenna żołnierzy 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej*, E. BAKUNIAK (red.), Warszawa: Światowy Związek Żołnierzy AK – Okręg Wołyński 2002. Szerzej o polskim ruchu oporu na Wołyniu w czasie II wojny światowej: W. ROMANOWSKI, *ZWZ-AK na Wołyniu 1939-1944*, Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL 1993. Z kolei o akcji „Burza” w szerszym kontekście: A. ALBERT, *Najnowsza historia Polski 1918-1980*, Londyn: Wydawnictwo Puls 1991, s. 427-433.

¹⁵ Wiceprzewodniczącym Komitetu Honorowego został Eugeniusz Wilkowski – senator ziemi chełmskiej, a jego członkami postacie szczególnie zasłużone dla regionu, m.in. parlamentarzyści, wojewodowie, żołnierze AK, przedstawiciele duchowieństwa, dyrektorzy szkół związanych już z 27 Wołyńską Dywizją Piechoty AK: Antoni Kobielas – dyrektor Liceum Ogólnokształcącego im. 27 WDPK w Dubience i Jan Czajka – inicjator nadania imienia kpt. Kazimierza Filipowicza Szkole Podstawowej w Dorohusku. Kpt. Kazimierz Filipowicz ps. Kord był dowódcą jednego z batalionów tej dywizji, a przed wybuchem wojny pracował jako nauczyciel w szkole w Rymaczach nad Bugiem, niedaleko Dorohuska. W kalendarium NOSG z 1991 r. możemy przeczytać, że 25 maja 1991 r. jednocześnie ukonstytuował się dziewięcioosobowy Roboczy Komitet Fundacji Sztandaru, pod przewodnictwem ówczesnego komendanta oddziału – ppłk. dypl. Józefa Biedronia. Wiceprzewodniczącymi zostali: wspomniany już T. Persz wraz z kpt. Leszkiem Górnikiem – wówczas komendantem Strażnicy SG w Dorohusku (płk L. Górnik odszedł na emeryturę w 2005 r. ze stanowiska komendanta Placówki SG w Dorohusku), sekretarzem – zastępcą komendanta NOSG kpt. Jan Markowski, skarbnikiem – mjr Władysław Malinowski, protokolantem – chor. sztab. Mieczysław Mróz, a członkami – Konstanty Prożogo, Eugeniusz Wieliczko i Jan Łabędzki.

¹⁶ Zjazd odbył się w dniach 29-30 września 1990 r. Szczególnym jego akcentem było nadanie imienia 27 Wołyńskiej Dywizji AK miejscowemu Liceum Ogólnokształcącemu. Inicjatorami nadania patronatu byli T. Persz i J. Łabędzki; por. *Żołnierze Wołynia. Działalność powojenna*, s. 71-74.

Malinowskim, ppłk. Józefem Pawlikowskim, a przede wszystkim z komendantem Oddziału [pisownia oryginalna – S.D.] Straży Granicznej w Dorohusku kpt. Lesławem [pisownia oryginalna – S.D.] Górnikiem. Pomogli oni w nawiązaniu bezpośredniego kontaktu z komendantem Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej – płk. Józefem Biedroniem, który był bardzo przychylny inicjatywie spotkania z ministrem spraw wewnętrznych – Andrzejem Milczanowskim, w sprawie nadania Nadbużańskiemu Oddziałowi Straży Granicznej w Chełmie imienia „27”. Było to wydarzenie wielkiej wagi, zaowocowało bowiem dalszą współpracą ze Strażą Graniczną i możliwością realizacji wielu cennych działań¹⁷.

Komitet Fundacji Sztandaru, podejmując tę inicjatywę, brał również pod uwagę fakt, że z chwilą rozwiązania Nadbużańskiej Brygady WOP w 1989 r. jej sztandar został przekazany do Muzeum Wojska Polskiego. Tworzony w nowych warunkach politycznych, Nadbużański Oddział Straży Granicznej sztandaru nie miał. Po spełnieniu wymogów formalnoprawnych, w odpowiedzi na prośbę Społecznego Komitetu Fundacji Sztandaru, podsekretarz stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Jerzy Zimowski pismem z 14 czerwca 1991 r. wyraził zgodę na nadanie imienia 27 Wołyńskiej Dywizji Armii Krajowej Nadbużańskiemu Oddziałowi SG oraz ufundowanie sztandaru przez wyżej wymieniony komitet¹⁸.

Formalny wniosek w tej kwestii do komendanta głównego SG złożył komendant NOSG ppłk dypl. J. Biedroń 12 sierpnia 1991 r. Komendant Główny SG płk M. Lisiecki wydał stosowną decyzję i z dniem 18 września 1991 r. nadał imię „27 Wołyńskiej Dywizji Armii Krajowej” oraz sztandar wykonany według opisu stanowiącego załącznik do wniosku¹⁹. W uzasadnieniu decyzji czytamy:

¹⁷ *Żołnierze Wołynia. Działalność powojenna*, s. 70. Pomysłodawcą nadania imienia „27” NOSG był kpt. Leszek Górnik (nazywany w cyt. publikacji „Lesławem”) zaprzyjaźniony od połowy lat 80. ubiegłego wieku z Tadeuszem Perszem z racji wspólnej działalności w środowisku wędkarskim. L. Górnika jako pierwszego inicjatora nadania imienia „27” NOSG wymieniają także płk J. Biedroń, Eugeniusz Wilkowski – wówczas Senator RP, blisko związany z NOSG i Jan Czajka – wówczas Dyrektor Szkoły Podstawowej w Dorohusku – wywiady przeprowadzone przez autora w dniach 30 marca-7 kwietnia 2011 r. Znaczej pomocy tej lokalnej inicjatywie udzielił również ks. Ryszard Karpiński – Pomocniczy Biskup Lubelski oraz płk Ryszard Grabowski – Dyrektor Biura Kontroli Ruchu Granicznego Komendy Głównej Straży Granicznej.

¹⁸ Minister spraw wewnętrznych decyzją nr D. 54/S/III/91 wyraził zgodę na zorganizowanie i przeprowadzenie w terminie do 15 września 1991 r. ogólnokrajowej zbiórki publicznej z przeznaczeniem zebranych środków na pokrycie kosztów wykonania sztandaru. Wykonanie płatu sztandaru według rysunku i wytycznych zlecono Pracowni Hafciarskiej „Viola” w Lublinie przy ul. Hutniczej 28. Komplet drzewca sztandarowego zamówiono w Pracowni Brązowniczej „Miecznik” w Warszawie przy ul. Nowogrodzkiej 4. Projektantem sztandaru był Konstanty Prożogo – znany chełmski regionalista.

¹⁹ Patronat nadano decyzją nr 1 komendanta głównego SG z 18 września 1991 r., powo-

Inicjatywa powyższa została podjęta dla upamiętnienia walk „27 Wołyńskiej Dywizji AK” z wojskami niemieckimi, toczonych w okresie II wojny światowej na terenie obecnie ochranianym przez Oddział Straży Granicznej w Chełmie [...]. Przedłożony wniosek Komendanta Nadbużańskiego Oddziału SG spełnia wymogi formalne i materialne [...]. Ze względu na ważny interes społeczny niniejszej decyzji nadaję rygor natychmiastowej wykonalności²⁰.

Z kolei w *Księdze Honorowej NOSG*, przechowywanej w oddziale, na pierwszej stronie widnieje zapis:

Ku uczczeniu Żołnierzy 27 Wołyńskiej Dywizji Armii Krajowej walczących o wolność Ojczyzny oraz na pamiątkę oraz przykład przyszłym pokoleniom Społeczeństwo Ziemi Chełmskiej, Białskopodlaskiej i Zamojskiej ofiarowuje Nadbużańskiemu Oddziałowi Straży Granicznej w Chełmie SZTANDAR w dowód uznania za godne kontynuowanie tradycji, poświęcenie w służbie dla Ojczyzny i ochronę wschodnich rubieży Rzeczypospolitej Polskiej²¹.

Uroczystości nadania patronatu i wręczenia sztandaru odbyły się 22 września 1991 r. w Dorohusku i były połączone z uroczystościami nadania sztandaru i imienia kpt. Kazimierza Filipowicza ps. Kord miejscowej Szkole Podstawowej²². Jak czytamy w kalendarium Nadbużańskiego Oddziału SG z 1991 r.:

Rozpoczynając uroczystość 22 września o godz. 10⁰⁰ w Dorohusku Komendant Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej, ppłk dypl. Józef BIEDROŃ złożył Komendantowi Głównemu Straży Granicznej meldunek o gotowości zgrupowania (Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej) do uroczystości nadania sztandaru i imienia [...]. Porucznik „Głaz” przekazał sztandar Komendantowi Głównemu Straży Granicznej, płk. prof. dr. hab. Markowi LISIECKIEMU. Następnie sztandar znalazł się

lując się na art. 5 ust. 2 ustawy z 21 grudnia 1978 r. o odznakach i mundurach (Dz.U. nr 31, poz. 130); por. Załącznik 1.

²⁰ Tamże. Zaproponowana idea została przyjęta, pomimo to, że patronem jednostki mógł zostać jeden z bohaterów Korpusu Ochrony Pogranicza. Przeważały jednak akcenty regionalne – J. MARKOWSKI, *Tak to się zaczęło*, <http://chelm.27wdpak.pl> (dostęp: 9 kwietnia 2011).

²¹ *Księga Honorowa NOSG*. Po dedykacji następują podpisy wszystkich 40 członków Komitetu Honorowego.

²² W przeddzień wręczenia sztandaru w NOSG w Chełmie odbyło się spotkanie żołnierzy 27 Wołyńskiej Dywizji Armii Krajowej z żołnierzami i funkcjonariuszami NOSG, połączone ze wspólnym ogniskiem. Na część artystyczną „spotkania pokoleń” i „wieczoru wspomnień” złożyły się występy: Zespołu Artystycznego Straży Granicznej „Granica”, Orkiestry Reprezentacyjnej Straży Granicznej, młodzieży z Liceum Ogólnokształcącego w Dubience im. 27 Wołyńskiej Dywizji Armii Krajowej i Studium Nauczycielskiego w Chełmie oraz zespołu wokalnoinstrumentalnego NOSG. *Kalendarium NOSG*.

w rękach Komendanta Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej ppłk. dypl. Józefa BIEDRONIA [...]. Wśród wbijających pamiątkowe gwoździe w drzewiec sztandaru byli kombatanci z Wołyńskiej Dywizji, Senator ziemi chełmskiej Eugeniusz WILKOWSKI, przedstawiciele władz lokalnych, między innymi Wojewodowie: białkopodlaski – Andrzej CZAPSKI, chełmski – Leszek BURAKOWSKI i zamojski – Andrzej RÓŻYCKI [pisownia oryginalna]²³.

Odbyła się też msza polowa, celebrowana przez ks. Kazimierza Bownika z Chełma, który poświęcił sztandar. Defilada pododdziałów Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej i młodzieży szkolnej zakończyła uroczystość. W uroczystości wzięły udział Orkiestra Reprezentacyjna oraz Zespół Artystyczny Straży Granicznej „Granica”. Poświęcono również drewniany krzyż, na którym wyrtyto historyczną datę „22 IX 1991”. W uroczystej procesji funkcjonariusze NOSG przenieśli krzyż do miejsca oddalonego o kilkaset metrów od szkoły i ustawili „na rozstaju dróg”²⁴.

Nadbużański Oddział SG był pierwszą w kraju jednostką organizacyjną nowo utworzonej formacji, która otrzymała patronat²⁵. Motorem napędowym i dobrym duchem – jak określali wówczas koledzy z 27 Wołyńskiej Dywizji AK – był chełmianin Tadeusz Persz²⁶.

²³ *Kalendarium NOSG.*

²⁴ Warto odnotować, że ów krzyż stoi w Dorohusku do dzisiaj, a opiekują się nim okoliczni mieszkańcy – zwłaszcza rodzina państwa Wdowiaków. Początkowo krzyż stał bliżej skrzyżowania, w trakcie budowy obwodnicy przesunięto go o 100 m w lewo, w kierunku Wólki Okopskiej. Na krzyżu umieszczono również pamiątkową tabliczkę, jednak ze względu na błędy w dacie i nazwie miejscowości, zdemontowano ją i obecnie przechowywana jest w sali tradycji miejscowej szkoły. Pomysłodawcą ustawienia krzyża był ówczesny wójt gminy Dorohusk – Zbigniew Golda. Powyższe informacje autor zebrał podczas wizyty w Dorohusku w dniu 7 kwietnia 2011 r., w tym m.in. w miejscowej szkole oraz w trakcie spotkania z Janem Czajką, dyrektorem szkoły w latach 1984-2006. Por. też: *Żołnierze Wołynia. Działalność powojenna*, s. 81-82.

²⁵ Chronologicznie kolejną jednostką, która otrzymała patronat, był Podlaski Oddział SG w Białymstoku, który z dniem 20 stycznia 1992 r. otrzymał imię „generała dywizji Henryka Minkiewicza” – S. FIRLEJ, *Gen. dyw. Henryk Minkiewicz patronem Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej*, w: M. J. RUBAS (red.), *Ślady pamięci. 80 rocznica powstania KOP. Jednodniówka*, Warszawa: Stowarzyszenie Weteranów Polskich Formacji Granicznych 2004, s. 59.

²⁶ S. DUBAJ, *Tadeusz Franciszek Persz – oficer Armii Krajowej. Zasłużony nauczyciel, społecznik. Niezwykłe życie niezwykłego człowieka*, w: *Problemy Ochrony Granic*, Kętrzyn: Centrum Szkolenia Straży Granicznej 2004, s. 43-56, „Biuletyn”, nr 27. Osoby zaangażowane w tę działalność, w hołdzie obrońcom, niejako w pośpiechu pominieli w nazwie patronackiej jednostki wojskowej zwrot „Piechoty”. Jak wspominał T. Persz, w panującej wówczas euforii nie miało to dla nich jednak specjalnego znaczenia.

3. NADANIE PATRONATÓW GRANICZNYM JEDNOSTKOM ORGANIZACYJNYM NOSG

Aktualnie NOSG zasięgiem działania obejmuje województwo lubelskie i powiat łosicki, wchodzący w skład województwa mazowieckiego²⁷, aczkolwiek funkcjonariusze SG od 2001 r. mają prawo i obowiązek realizacji ustawowych zadań na terenie całego kraju. W strukturze organizacyjnej oddziału występuje 18 granicznych jednostek organizacyjnych – placówek SG, rozmieszczonych wzdłuż wschodnich rubieży województwa lubelskiego (7 placówek na granicy z Białorusią i 11 na granicy z Ukrainą)²⁸.

Podczas funkcjonowania oddziału patronaty zostały nadane – chronologicznie – następującym granicznym jednostkom organizacyjnym: Placówce SG we Włodawie z dniem 1 grudnia 1995 r. nadano imię „Generała Nikodema Sulika”; Placówce SG w Skryhiczynie z dniem 18 września 1998 r. nadano imię „gen. Jana Wojciecha Kiwerskiego”; Strażnicy SG w Lubyczy Królewskiej z dniem 25 maja 2001 r. nadano imię „mjr. Tadeusza Kuncewicza” (graniczna jednostka organizacyjna, rozwiązana z dniem 2 stycznia 2003 r.); Placówce SG w Dołhobrodach z dniem 25 września 2004 r. nadano imię „ppor. Jana Bołbotta”; Placówce SG w Horodle z dniem 20 listopada 2006 r. nadano imię „mjr. Tadeusza Persza”.

3.1. Placówka SG we Włodawie i jej patron

W połowie lat 90. ubiegłego wieku bardzo prężnie działało już Stowarzyszenie Weteranów Polskich Formacji Granicznych (SWPFG), na którego czele stał płk w st. spocz. Jan Sadowski, emerytowany oficer Korpusu Ochrony Pogranicza, a w ścisłym kierownictwie – jako jeden z trzech wiceprzewodniczących – istotną rolę odgrywał por. rez. inż. Mirosław Jan Rubas, syn st. sierż. Jana Rubasa, podoficera KOP, który w czasie II wojny światowej został zamordowany na Ukrainie²⁹. Przedstawiciele SWPFG, postrzegając jako swój obowiązek popularyzację wiedzy o przedwojennych formacjach granicz-

²⁷ Rozporządzenie MSWiA w sprawie utworzenia oddziałów Straży Granicznej (Dz.U. z 2011 r., nr 69, poz. 370). Rozporządzenie weszło w życie z dniem 1 kwietnia 2011 r.

²⁸ W strukturze organizacyjnej NOSG – jako komórka organizacyjna komendy oddziału – usytuowany jest również strzeżony ośrodek dla cudzoziemców wraz z aresztem deportacyjnym w Białej Podlaskiej; por. rozporządzenie MSWiA z 12 września 2007 r. w sprawie utworzenia strzeżonego ośrodka dla cudzoziemców w Białej Podlaskiej (Dz.U. z 2007 r., nr 178, poz. 1262). Rozporządzenie weszło w życie z dniem 1 stycznia 2008 r.

²⁹ M.J. RUBAS, *Kalendarium Stowarzyszenia*, w: *Ślady pamięci*, s. 13-15; M.J. RUBAS, *Katyńska lista strat polskich formacji granicznych*, Warszawa: Komenda Główna Straży Granicznej 2000, s. 138.

nych, dążyli do pozostawiania trwałych śladów tej działalności dla przyszłych pokoleń. Takim trwałym akcentem stała się ich inicjatywa nadania ówczesnej Strażnicy SG we Włodawie imienia gen. Nikodema Sulika, oficera kadry dowódczej Korpusu Ochrony Pogranicza³⁰, który był związany z Poleciem³¹. Włodawa była idealna dla takiej inicjatywy, tym bardziej że 22 grudnia 1994 r. otwarto tam nową, piękną jak na ówczesne możliwości siedzibę strażnicy SG. Komendant NOSG płk Biedroń, mając poparcie włodawskiej społeczności, niebawem wystąpił z oficjalnym wnioskiem do komendanta głównego SG³². Komendant zaś z dniem 1 grudnia 1995 r. nadał ówczesnej Strażnicy SG we Włodawie imię „Generała Nikodema Sulika”³³.

Uroczystości związane z nadaniem patronatu odbyły się 3 grudnia 1995 r. Udział wzięli przedstawiciele Straży Granicznej, na czele z zastępcą komendanta głównego SG – ppłk. Wojciechem Brochwiczem, reprezentanci terenowej administracji rządowej i samorządowej, członkowie środowisk kombatanckich, uczniowie, harcerze i społeczeństwo Włodawy. Honorowym gościem uroczystości był

³⁰ Inicjatywa SWPFG była pewnego rodzaju alternatywą dla dotychczasowej działalności żołnierzy 27 WDPK, którzy planowali nadać patronaty związane z tą dywizją. Na przełomie XX i XXI w., w trakcie licznych spotkań i rozmów z autorem niniejszego artykułu, zarówno płk Jan Sadowski († 2004 r.), jak i por. M.J. Rubas († 2010 r.) podkreślali potrzebę propagowania wiedzy i pozostawiania trwałych śladów pamięci przede wszystkim o formacjach granicznych i ich bohaterach. Por. także przypis 20.

³¹ Gen. bryg. Nikodem Sulik (1893-1954), uczestnik wojny polsko-sowieckiej 1920 r. Dowódca różnych jednostek w KOP, m.in. w Dederkałach pod Krzemieńcem, Stołpcach, Baranowiczach. Obrońca wschodniej granicy II RP w 1939 r., jako dowódca pułku fortecznego „Sarny”, w skład którego wchodził m.in. pododdział dowodzony przez ppor. Jana Bolbotta. Walczył m.in. pod Szackiem i Wytycznem. Działacz konspiracyjny Służby Zwycięstwu Polski i Związku Walki Zbrojnej. Wybitny żołnierz i dowódca 5. Kresowej Dywizji Piechoty. Uczestnik walk II wojny światowej w Egipcie, Iraku i we Włoszech. Zmarł w Wielkiej Brytanii, ale jego prochy w 1993 r. przeniesiono do ojczyzny. Spoczywa wraz z małżonką Anielą w grobie przy kościele pw. Świętej Anny w Starej Kamiennej k. Sokółki na Podlasiu. Obszerne informacje zob. K. FILIPOW, *Generał Nikodem Sulik (Kamienna Stara 1893 – Londyn 1954)*, Białystok: Muzeum Wojska 1996; T. KRYSKA-KARSKI, S. ŻURAKOWSKI, *Generałowie Polski Niepodległej*, Warszawa: Editions Spotkania 1991, wyd. II uzup. i poprawione, s. 172; *Rocznik Oficerski 1924*, Warszawa: Ministerstwo Spraw Wojskowych. Oddział V Sztabu Generalnego Wojska Polskiego 1924, s. 79, 227, 364.

³² Komendantem Strażnicy SG we Włodawie był por. Krzysztof Cieślak, ale z wnioskiem wystąpił komendant oddziału, ponieważ w tym czasie nie było jeszcze jednolitych procedur nadawania patronatów w jednostkach SG – najważniejsza była idea. Por. przypis 6.

³³ Akt nadania Strażnicy Straży Granicznej we Włodawie imienia Generała Nikodema Sulika podpisał 1 grudnia 1995 r. płk dr Jan Wojcieszczuk, komendant główny SG w Warszawie. Dokument nie wymienia żadnej podstawy prawnej nadania patronatu. Szczegóły zob. Załącznik 2.

syn patrona – Bolesław Sulik, który wspominając ojca, powiedział: „General Nikodem Sulik znów stanął na straży ochrony granicy”³⁴. Mszę we włodawskim kościele pw. św. Ludwika celebrowali: dziekan Straży Granicznej ks. mjr dr Kazimierz Tuszyński, kapelan Garnizonu Chełm ks. kpt. Krzysztof Gromek oraz kapelan Środowiska Żołnierzy 27 Wołyńskiej Dywizji AK ks. Marian Chmielowski z Rudy-Huty. W tym dniu została odsłonięta i poświęcona tablica pamiątkowa na murach strażnicy, ufundowana przez funkcjonariuszy NOSG i lokalne społeczeństwo. Dzięki ich staraniom przygotowano również izbę pamięci, w której zgromadzono liczne pamiątki związane z patronem³⁵.

Od 16 września 2010 r. placówka SG we Włodawie ma nową siedzibę. Dzisiejsza infrastruktura to cały kompleks wielofunkcyjnych obiektów – najnowocześniejszych w NOSG, w których służbę pełni 42 funkcjonariuszy, ochraniając ponad 17 km polsko-białoruskiej granicy państwowej, która jednocześnie jest zewnętrzną granicą strefy Schengen. Funkcjonariusze włodawskiej placówki stale pamiętają o patronie, dbając o izbę pamięci i rzetelnie realizując służbowe zadania związane z ochroną granicy. Potwierdzają tym samym, że są godni patrona³⁶.

3.2. Placówka SG w Skryhiczynie i jej patron

Gdy w 1991 r. nadawano imię „27 Wołyńskiej Dywizji AK” Nadbużańskiemu Oddziałowi SG, Tadeusz Persz wypowiedział wówczas ważne słowa: „czas na dowódców, czas na ludzi”³⁷. Spełniając tę obietnicę, T. Persz nieformalnie zainicjował nadanie imienia dowódcy 27 WDAK – gen. Wojciecha Jana Kiwerskiego jednej z jednostek organizacyjnych NOSG. Niebawem „okazała trafiła się znamienita” – 17 grudnia 1997 r. otwarto Strażnicę SG w Skryhiczynie, nieopodal Dubienki³⁸. Zadanie było o tyle ułatwione, że jesienią

³⁴ *Kalendarium NOSG*.

³⁵ *Ślady pamięci*, s. 15, 71. Na pamiątkowej tablicy wyryto m.in. motto – słowa Jana Długosza – „By czas nie zaćmił i niepamięć...”, które zainspirowało autora do przygotowania niniejszego artykułu.

³⁶ J. MASIEWICZ, *Nowoczesna placówka Straży Granicznej we Włodawie*, www.kurierlubelski.pl – wiadomości z 17 września 2010 r.; Serwis internetowy Urzędu Miejskiego we Włodawie, www.wlodawa.eu (dostęp: 16 września 2010).

³⁷ Wspomnienia Jana Czajki, dyrektora Szkoły Podstawowej w Dorohusku, wywiad z 7 kwietnia 2011 r.

³⁸ Dubienka odgrywa szczególną rolę. Już w 1990 r. miejscowemu Liceum Ogólnokształcącemu nadano imię „27 Wołyńskiej Dywizji AK”. Dubienka była miejscem licznych zjazdów żołnierzy tej dywizji. Nieoceniona w tym zasługa kolejnych dyrektorów szkoły: Antoniego Kobielasza i Edwarda Kotowskiego. Obecny dyrektor, Marek Bałanda, jest również bardzo

1996 r. weszły w życie jednolite przepisy, określające szczegółowo procedury nadawania imion jednostkom organizacyjnym SG³⁹.

Formalnie z wnioskiem o nadanie patronatu wystąpił komendant miejscowej placówki, a komendant oddziału płk J. Biedroń nadał przedsięwzięciu bieg. W efekcie z dniem 18 września 1998 r. minister spraw wewnętrznych Janusz Tomaszewski nadał Strażnicy SG w Skryhiczynie imię „gen. Jana Wojciecha Kiwerskiego”⁴⁰.

Uroczystość nadania imienia włączono do programu XVIII Zjazdu Żołnierzy 27 WDP AK, który odbył się w dniach 17-19 września 1998 r. w Dubience. Jak zapisano w kronikach:

W drugim dniu Zjazdu, 18 września, odbyła się podniosła uroczystość poświęcenia w Skryhiczynie strażnicy [...] i nadania jej imienia gen. Jana Wojciecha Kiwerskiego „Oliwy”, dowódcy „27”. Polową mszę św. odprawił ks. biskup Jan Śrutwa w asyście ks. kpt. Andrzeja Puzona, który wygłosił kazanie, mówiąc m.in. o zasługach gen. Kiwerskiego i losach żołnierzy „27” w operacji „Burza” [...]. Odsłonięto także tablicę pamiątkową poświęconą generałowi. Aktu tego dokonali: Wojciech Brochwicz – przedstawiciel rządu, Anna Bańkowska – siostra gen. Kiwerskiego, Andrzej Żupański – prezes Okręgu Wołyńskiego ŚZZ AK. Tablicę poświęcił ks. biskup Jan Śrutwa, a do zebranych przemawiali: płk Bieńkowski – Komendant Główny Straży Granicznej, Wojciech Brochwicz i Andrzej Żupański. W strażnicy urządzono Izbę Pamięci i wystawę poświęconą gen. „Oliwie” autorstwa Zbigniewa Starzyńskiego [...]. Uczniowie klas pierwszych liceum w Dubience złożyli ślubowanie na wierność Ojczyźnie i pilność w zdobywaniu wiedzy. Część oficjalną zakończyła żołnierska grochówka poprzedzona występami zespołu regionalnego i młodzieży z Dubienki. Wieczór przy ognisku był miłym akcentem spotkania⁴¹.

Komendantem Strażnicy SG w Skryhiczynie był wówczas kpt. Mariusz Sądej. Kolejni komendanci jednostki – kpt. Jan Wawron (w latach 2004-2008) i ppłk Mariusz Pochylczuk (od 18 grudnia 2008 r.) – kontynuowali i wciąż

oddany idei 27 WD AK. Obszerne sprawozdania: *Żołnierze Wołynia. Działalność powojenna*, passim. Ponadto niedaleko Dubienki, po drugiej stronie Bugu, w lasach musurskich w 1944 r. zginął gen. Kiwerski. Uzasadnienie dla tej inicjatywy nie budziło więc niczyich wątpliwości. NOSG od początku lat 90. realizował wiele wspólnych przedsięwzięć z żołnierzami 27 WD AK, w szczególności wykazywał troskę o polskie cmentarze na Wołyniu. Zbieg okoliczności sprawił, że w 1995 r. zmarła Izabela Kiwerska – siostra legendarnego dowódcy. W pogrzebie w Warszawie uczestniczyła honorowa delegacja NOSG. Por. *Kalendarium NOSG*.

³⁹ Rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych z 3 września 1996 r. w sprawie określenia wzoru i trybu nadania sztandaru jednostkom SG oraz trybu nadania tym jednostkom imion (Dz.U. z 1996 r., nr 113, poz. 541, z późn. zm.); por. przypis 6.

⁴⁰ Akt nadania [b.n.] z 18 września 1998 r.; por. Załącznik 3.

⁴¹ *Żołnierze Wołynia. Działalność powojenna*, s. 149; także: *Kalendarium NOSG*.

kontynuują ścisłą współpracę z LO w Dubience, gdzie funkcjonariusze SG prowadzą zajęcia w klasach o profilu granicznym.

Nadanie imienia Placówce SG w Skryhiczynie było ostatnim przedsięwzięciem w tym zakresie zrealizowanym przez płk. dypl. Józefa Biedronia. Z dniem 6 listopada 2000 r. został odwołany z funkcji komendanta oddziału, a obowiązki te przejął mjr (gen. bryg.) Marek Dominiak. Kolejne patronaty (dla placówek w Lubyczy, Dołhobrodach, Horodle) są więc zasługą Marka Dominiaka.

3.3. Zlikwidowana Strażnica SG w Lubyczy Królewskiej i jej patron

W dniu 4 grudnia 2000 r. w Lubyczy Królewskiej odbyły się uroczystości związane z otwarciem nowego, zmodernizowanego obiektu miejscowej strażnicy SG⁴². Swoją obecnością uświetnili je komendant główny SG gen. bryg. Marek Bieńkowski, jego zastępcy – płk Wojciech Dylewski i ppłk Jarosław Frączyk, kierownictwo SWPFG – płk Jan Sadowski i por. Mirosław Jan Rubas, kombatancki – żołnierze 27 WD AK, z Tadeuszem Perszem na czele, ks. biskup Mariusz Leszczyński z Zamościa oraz Jerzy Wojciech Głęb – dyrektor miejscowego zespołu szkół wraz z nauczycielem historii Zdzisławem Pizunem – znanym i cenionym regionalistą. Podczas tego spotkania podjęto między innymi dyskusję związaną z przygotowaniem formacji do obchodów 10-lecia działalności, przypadającej w 2001 r. Jednym z istotnych wątków przygotowań była troska o kultywowanie najlepszych tradycji granicznych, zapoczątkowanych przez poprzedników. Gen. M. Bieńkowski był pod wrażeniem opowieści Tadeusza Persza na temat 27 WD AK i innych partyzanckich zgrupowań w czasie II wojny światowej na Zamojszczyźnie, których jednym z dowódców był „Podkowa” – mjr Tadeusz Kuncewicz. Wówczas gen. M. Bieńkowski poddał pod rozagę pomysł nadania patronatu strażnicy SG na 10-lecie formacji. Przedstawiciele SWPFG mieli swojego faworyta – bohaterskiego żołnierza Korpusu Ochrony Pogranicza ppor. Jana Bołbotta, który nie był jednak związany z tym terenem. Obszar na wschód od Lubyczy Królewskiej przed wojną nadzorował ówczesny Wschodniomałopolski Inspektorat Straży Granicznej we Lwowie, a przecież w pobliskiej Rawie Ruskiej funkcjonowała Centralna Szkoła SG. Przeciwwagę stanowiła kandydatura mjr.

⁴² Tuż po II wojnie światowej, w latach 1945-1975, strażnica mieściła się w Hrebennem. W 1975 r. przeniesiono ją do nowego budynku w Lubyczy Królewskiej, w związku ze zmianą ochranianego odcinka, dyktowaną przez reformę administracyjną kraju i nowy podział na województwa. Z biegiem lat obiekt w Lubyczy wymagał gruntownego remontu, ponieważ nie spełniał wymogów dyktowanych w nadchodzącym XXI wieku i unijnymi aspiracjami Polski.

Tadeusza Kuncewicza⁴³, przedstawiona przez żołnierzy, kombatantów 27 WD AK i nauczycieli z Lubyczy Królewskiej (J.W. Głąb, Z. Pizun), ku której również skłaniał się komendant NOSG mjr M. Dominiak. Ostatecznie po wielu negocjacjach wypracowano honorowy kompromis: Strażnica SG w Lubyczy Królewskiej miała otrzymać imię „mjr. Tadeusza Kuncewicza”, a ppor. Jan Bołbott miał być zaproponowany jako patron powstającej Strażnicy SG w Dołhobrodach. W uzasadnieniu podnoszono, że mjr T. Kuncewicz był ściśle związany z ziemią zamojską, natomiast ppor. Jan Bołbott poległ w miejscowości Tynne na Polesiu, a więc niedaleko Dołhobrodów. Ponadto funkcjonująca w pobliżu Strażnica SG we Włodawie nosiła już imię „gen. Nikodema Sulika”, przełożonego ppor. Jana Bołbotta.

Niezwłocznie podjęto więc starania, by Strażnica SG w Lubyczy Królewskiej otrzymała patronat. Wykorzystując możliwości T. Persza, nawiązano kontakt z zamieszkałą w Warszawie Zofią Kuncewicz – wdową po mjr. Tadeuszu Kuncewiczu, by otrzymać zgodę najbliższej rodziny przyszłego patrona. Po uzyskaniu akceptacji rodziny, na polecenie gen. bryg. M. Bieńkowskiego nadanie patronatu Strażnicy SG w Lubyczy Królewskiej ujęto jako jedno z czternastu ważniejszych przedsięwzięć w obchodach 10-lecia formacji⁴⁴. W popularyzowaniu tego przedsięwzięcia w regionie zasłużył się lubycki nauczyciel Zdzisław Pizun, który przygotował biografię przyszłego patrona⁴⁵, w kwestiach organizacyjnych (m.in. spotkania z rodziną i przyjaciółmi patrona, wieczornice, konkursy szkolne związane z tą postacią) zaś

⁴³ Mjr Tadeusz Kuncewicz (1916-1991), działacz konspiracji SZP-ZWZ-AK, dowódca batalionu 9 Pułku Piechoty Legionów AK na Zamojszczyźnie, znany z działalności bojowej pod pseudonimami: „Kmicic”, „Wierny”, „Podkowa”. Na Zamojszczyźnie cieszył się niezwykłą popularnością, a wokół jego osoby wytworzyła się legenda znakomitego dowódcy i gorliwego patrioty. Latem 1944 r. pod jego dowództwem na Zamojszczyźnie działał Oddział Zbiorczy 27 WD AK, którym kierował T. Persz. Mjr. T. Kuncewicz był prześladowany po zakończeniu II wojny światowej, prawie 10 lat był więziony. Po wyjściu z więzienia w 1955 r. początkowo mieszkał w Lublinie, a następnie w Warszawie, gdzie został pochowany. Kawaler Orderu Virtuti Militari. Jego imieniem nazwano jedną z ulic w Zwierzyńcu, a w LO w Szczepieszynie oraz w kościele pw. św. Izydora w Topólcy umieszczono tablice poświęcone jego pamięci.

⁴⁴ *10 lat Straży Granicznej. Kalendarium ważniejszych imprez* – ulotka reklamowa Komendy Głównej SG, Warszawa 2001. Wśród czternastu ważniejszych przedsięwzięć obchodów 10-lecia formacji przewidziano również otwarcie trzech strażnic SG: w lipcu w Kryłowie, w sierpniu w Horodle i w listopadzie w Dołhobrodach.

⁴⁵ Z. PIZUN, *Mjr Tadeusz Kuncewicz, ps. „Podkowa”*, Lubycza Królewska: Szkoła Podstawowa im. gen. Nikodema Sulika w Lubyczy Królewskiej 2001. Także: „Szkolne GRAFFIT”, Miesięcznik Zespołu Szkół w Lubyczy Królewskiej 2001, nr 5 (27) maj.

– dyrektor Zespołu Szkół w Lubyczy Królewskiej Jerzy Wojciech Głąb i komendant miejscowej Strażnicy SG kpt. (ppłk) Mariusz Ziemiński⁴⁶.

Uroczystości w Lubyczy Królewskiej odbyły się 25 maja 2001 r., zgodnie z zapisami w akcie minister spraw wewnętrznych i administracji Marek Biernacki nadał strażnicy „imię mjr. Tadeusza Kuncewicza Żołnierza Armii Krajowej, którego czyny w służbie Ojczyźnie dają Mu trwałe miejsce w historii i tradycji Narodu Polskiego”⁴⁷. Podczas uroczystości głos zabrali m.in.: żona patrona Zofia Kuncewicz, przewodniczący SWPFG płk Jan Sadowski oraz oficer 27 WD AK mjr Tadeusz Persz i oficer 9 Pułku Piechoty Legionów AK płk Stanisław Książek – bliscy przyjaciele patrona. Zofia Kuncewicz dokonała również odsłonięcia tablicy na elewacji budynku⁴⁸, którą poświęcili ks. bp Mariusz Leszczyński i ks. kpt. Jarosław Kadylak – prawosławny kapelan SG. W budynku strażnicy przygotowano kąciak tradycji z popiersiem Kuncewicza, a ściany wielu pomieszczeń udekorowano obrazami poświęconymi patronowi, przygotowanymi przez laureatów konkursu plastycznego.

Strażnica SG w Lubyczy Królewskiej i jej załoga, niestety, nie cieszyły się zbyt długo nadanym patronatem. W związku ze zmianami strukturalnymi w całej formacji, które na początku XXI w. objęły w trzech etapach najpierw Komendę Główną SG, następnie komendy oddziałów SG, a później graniczne jednostki organizacyjne, na poziomie lokalnym rozwiązano 60 strażnic SG, w tym 5 w NOSG. Jedną z nich była Strażnica SG w Lubyczy Królewskiej, która zakończyła działalność z dniem 2 stycznia 2003 r. Celem nadrzędnym zmian było wypracowanie nowego modelu zarządzania formacją w związku z planowanym włączeniem Polski do struktur Unii Europejskiej. Od tamtego czasu budynek dawnej strażnicy wykorzystywany jest jako jeden z obiektów Placówki SG w Hrebennem⁴⁹.

⁴⁶ Tamże.

⁴⁷ Por. Załącznik 4.

⁴⁸ „Bohaterskiemu Dowódcy – Towarzysze Broni, Funkcjonariusze NOSG i Społeczeństwo Ziemi Zamojskiej”. Autorem projektu był mjr dr S. Dubaj.

⁴⁹ Odsłonięta w 2001 r. pamiątkowa tablica poświęcona mjr. Tadeuszowi Kuncewiczowi, mimo likwidacji strażnicy, pozostała na elewacji budynku w Lubyczy Królewskiej, za co należą się słowa uznania kolejnym komendantom Placówki SG w Hrebennem: ppłk. Zenonowi Gołce, mjr. Krzysztofowi Pękali i ppłk. Andrzejowi Wolczykowi. Może dzisiaj warto zadać sobie trud, aby Placówka SG w Hrebennem przyjęła imię tego legendarnego dowódcy? Inicjatywa należy jednak do funkcjonariuszy SG pełniących służbę w tej granicznej jednostce organizacyjnej.

3.4. Placówka SG w Dołhobrodach i jej patron

Strażnica SG w Dołhobrodach (gm. Hanna, pow. Włodawa) została oddana do eksploatacji i włączona w system ochrony granicy państwowej RP jako jednostka NOSG 29 listopada 2001 r.⁵⁰ Nadaniu imienia tej jednostce towarzyszyły problemy związane z odnalezieniem najbliższej rodziny patrona – ppor. Jana Bołbotta⁵¹. Ostatecznie przygotowano formalny wniosek o nadanie patronatu, nie odnajdując najbliższej rodziny bohatera⁵².

⁵⁰ Por. przepisy 44. Również brana była pod uwagę data 26 października 2001 r. Por. pismo komendanta NOSG z 28 czerwca 2001 r. do komendanta głównego SG w przedmiotowej sprawie (*Kalendarium NOSG*). Uroczystego otwarcia dokonali wiceminister spraw wewnętrznych i administracji Zenon Kosiniak-Kamysz, komendant główny SG płk (gen. dyw.) Józef Klimowicz. Strażnicą kierowali kolejno: ppor. Zbigniew Sobieski, mjr (ppłk) Sławomir Gruszecki i ppłk Janusz Wólczyński. Warto odnotować, że w Dołhobrodach od 1945 r. do końca lat sześćdziesiątych mieściła się strażnica WOP, bezpośrednio podległa pod 31 Komendę Odcinka WOP we Włodawie. Pierwszym komendantem strażnicy nr 142 w Dołhobrodach był ppor. Józef Wołyniec. Por. S. DUBAJ, *Jednostki Wojsk Ochrony Pogranicza stacjonujące w Chełmie*, s. 118.

⁵¹ Jan Bołbott (1911-1939) urodził się w Wilnie, gdzie ukończył Gimnazjum im. Króla Zygmunta Augusta. Jego kolegą szkolnym był Czesław Miłosz. W 1930 r. rozpoczął studia prawnicze na Uniwersytecie im. Stefana Batorego w Wilnie. Również w 1930 r. został przyjęty do Konwentu Polonia, korporacji akademickiej założonej przez polskich studentów w 1828 r. na Uniwersytecie w Dorpacie (obecnie Tartu w Estonii). Przynależność do korporacji wiązała się z możliwością uczestniczenia we wspólnocie wzajemnej pomocy, angażowania się w sprawy publiczne i doskonalenia patriotycznej postawy. Z Konwentem Polonia był związany do końca życia poprzez licznych przyjaciół i kolegów. 11 listopada 1939 r. korporacja nadała mu pośmiertnie tytuł Filistra Konwentu Polonia. J. Bołbott – jako znakomity łyżwiarz – w 1933 r. zdobył mistrzostwo Wilna w jeździe figurowej parami. W 1934 r. został wcielony jako legionista do 6 Pułku Piechoty Legionów w Wilnie, gdzie ukończył kurs podchorążych rezerwy z wynikiem bardzo dobrym i uzyskał stopień plutonowego. W 1935 r. przeniesiono go do rezerwy. Także w 1935 r. wyjechał z Wilna do Lublina, gdzie podjął studia na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Zaliczył trzy lata studiów, na czwartym roku, 21 czerwca 1939 r., złożył pracę magisterską, jednak planowane na jesień 1939 r. obrona i końcowy egzamin nie doszły do skutku. W Lublinie też poznał swoją przyszłą żonę – Helenę Marię Wojciechowską, która w 1936 r. ukończyła studia historyczne na KUL i pracowała jako nauczycielka. 27 sierpnia 1938 r. w katedrze lubelskiej odbył się ich ślub. Podczas pobytu w Lublinie J. Bołbott był powoływany na ćwiczenia wojskowe do 6 Pułku Piechoty Legionów w Wilnie. Po ćwiczeniach w 1936 r. uzyskał stopień sierżanta. 1 stycznia 1937 r. mianowano go podporucznikiem rezerwy. W sierpniu 1939 r. ppor. J. Bołbott został zmobilizowany i przydzielony do Batalionu Fortecznego „Sarny”, wchodzącego w skład Pułku KOP „Sarny” pod dowództwem ppłk. Nikodema Sulika. Jan Bołbott poległ 20 września wraz z 50 żołnierzami podczas walk z armią sowiecką na fortyfikacjach granicznych „Tynne” w rejonie Sarn, mimo miażdżącej przewagi wojsk sowieckich, zgodnie z rozkazem „bronić swoich pozycji aż do odwołania”. Do dziś nie wiadomo, gdzie są pochowani ppor. J. Bołbott i żołnierze KOP. Według niepotwierdzonych informacji ich szczątki spoczywają w zbiorowej mogile. Jan Bołbott został pośmiertnie odznaczony Krzyżem Srebrnym *Virtuti Militari*. Informacje zaczerpnięto z opracowania lubelskiego archi-

Nadanie imienia w Dołhobrodach zaplanowano na jesień 2004 r. Uroczystość miała być włączona w obchody 80. rocznicy powołania Korpusu Ochrony Pogranicza i upamiętnienia ostatniej bitwy zgrupowania KOP w Wytycznie w 1939 r.⁵³

Minister spraw wewnętrznych i administracji Ryszard Kalisz z dniem 25 września 2004 r. Strażnicy SG w Dołhobrodach nadał imię ppor. Jana Bołbotta – „Żołnierza Korpusu Ochrony Pogranicza, którego czyny w służbie Ojczyźnie dają Mu trwałe miejsce w historii i tradycji Narodu Polskiego”⁵⁴. Na uroczystość przybyli m.in. zastępca komendanta głównego SG gen. bryg. Tadeusz Frydrych i przewodniczący SWPFG Mirosław Jan Rubas, przedstawiciele regionalnych władz administracyjnych i samorządowych. Nie zawiodła także młodzież z okolicznych szkół oraz delegacja ze Szkoły Podstawowej im. Żołnierzy Korpusu Ochrony Pogranicza w Wytycznie, na czele z dyrektorem Marianem Kupiszem. Ceremoniał uświetniał udział wojskowej orkiestry z 3 Brygady Obrony Terytorialnej z Zamościa.

Tradycyjnie już na elewacji budynku odsłonięto tablicę pamiątkową⁵⁵, a w pomieszczeniach strażnicy urządzono salę tradycji, w której zgromadzono liczne pamiątki związane z patronem, a także działalnością formacji granicznych na przestrzeni dziejów⁵⁶.

wisty Tomasza Rodziewicza (*Jan Bołbott 1911-1939*), wydanego z okazji odsłonięcia tablicy poświęconej pamięci Bołbotta 17 września 2008 r. w Collegium Iuridicum KUL. Tablicę zaprojektował Zbigniew Kotyło. Warto odnotować również, że w grudniu 2009 r. jednej z ulic w Lublinie nadano imię Jana Bołbotta.

⁵² Por. przypis 9. W ciągu blisko dwóch lat poszukiwań nie udało się odnaleźć najbliższej rodziny ppor. Jana Bołbotta. Jedynie na anonse prasowe odpowiedziały cztery osoby (szczegółowe adresy w dyspozycji autora): Marta Antoniuk z Lublina (była uczennicą Marii Wojciechowskiej-Bołbott, dzisiaj opiekuje się jej grobem w Lublinie), Teresa Bilik z Lublina, Emilia Bogdalska ze Szczecina i Maciej Piątkowski spod Przemyśla, którzy również byli uczniami żony Bołbotta.

⁵³ Nadanie imienia Strażnicy SG w Dołhobrodach odbyło się 25 września (sobota), a uroczystości w Wytycznie – 26 września (niedziela) 2004 r.

⁵⁴ Akt nadania – por. Załącznik 5.

⁵⁵ Odsłonięcia tablicy, ufundowanej przez weteranów polskich formacji granicznych i funkcjonariuszy SG, dokonali gen. bryg. Tadeusz Frydrych i Mirosław Jan Rubas. Autorem projektu tablicy był ppłk S. Dubaj.

⁵⁶ Podczas uroczystości w Dołhobrodach zrodził się pomysł nadania Zespołowi Szkół w Hannie imienia „Żołnierzy KOP”. W następnym roku w ramach obchodów święta Straży Granicznej z inicjatywy dyrektora szkoły Piotra Osipiuka i mjr. (ppłk.) Sławomira Gruszeckiego nadano szkole takie imię.

3.5. Placówka SG w Horodle i jej patron

Graniczna jednostka organizacyjna w Horodle pojawiła się w strukturach NOSG 17 października 2001 r. Pierwszym komendantem nowej, profesjonalnie urządzonej i wyposażonej placówki SG został ppor. Mirosław Świeca. W imieniu komendanta głównego SG uroczystie otworzył ją komendant NOSG płk Marek Dominiak. W wydarzeniu udział wzięli między innymi przedstawiciele władz administracyjnych i samorządowych szczebla wojewódzkiego, powiatowego oraz gminnego, instytucji z regionu współpracujących ze Strażą Graniczną, także weterani i kombatanaci. Szczególne miejsce wśród nich zajmowali żołnierze kombatanaci 27 WD AK, z Tadeuszem Perszem na czele, który wspominał swoje związki z Horodłem z czasów II wojny światowej.

Po śmierci Tadeusza Persza 8 grudnia 2005 r.⁵⁷ ppłk dr S. Dubaj i mgr Edward Kotowski z Dubienki sporządzili notatkę, którą przekazali komendantowi NOSG gen. M. Dominiakowi. Dotyczyła wspomnień wojennych Persza i – jak się później okazało – jego proroczych słów na temat patronatu horodelskiej jednostki SG. Między innymi przytoczono w niej na wpuł żartobliwe pytanie, postawione 17 października 2001 r., podczas uroczystego otwarcia miejscowej Placówki SG: „Czy wyobrażacie sobie, że ta jednostka Straży Granicznej w Horodle nosi imię Tadeusza Persza?”⁵⁸.

Działania związane z nadaniem patronatu podjęto 31 maja 2006 r. Zgodę najbliższej rodziny, stosowną uchwałę Rady Gminy w Horodle i pozytywną opinię wojewody lubelskiego skompletowano do 21 lipca 2006 r. Zgodnie z procedurami formalny wniosek o nadanie patronatu do ministra spraw wewnętrznych i administracji Ludwika Dorna skierował komendant Placówki SG

⁵⁷ Mjr Tadeusz Franciszek Persz (1917-2005) urodził się w Berdyczowie, a wychował w Kowlu, gdzie ukończył szkołę średnią. W 1936 r. odbył dywizyjny kurs podchorążych rezerwy w Łucku. W 1937 r. rozpoczął studia na Wydziale Chemii Politechniki Lwowskiej. W marcu 1942 r. zaprzysiężony przez ZWZ, od stycznia oficer 27 WD AK w randze dowódcy kompanii. Walczył w akcji „Burza” na Wołyniu i Lubelszczyźnie; latem 1944 r. podporządkowany mjr. T. Kuncewiczowi na Zamojszczyźnie. Razem z 9 ppłg AK przymusowo złożył broń 30 lipca 1944 r. w Szczebrzeszynie. W 1948 r. ukończył studia na Politechnice Gliwickiej, uzyskując tytuł magistra inżyniera chemika. Pracę zawodową rozpoczął w Dolnośląskich Zakładach Garbarskich w Brzegu na Dolnym Śląsku. Potem kolejno kierował szkołami zawodowymi przemysłu skórzanego w Nowym Targu, Radomiu i Chełmie. W 1979 r. przeszedł na emeryturę. Autor kilkunastu książek z dziedziny obróbki skór futerkowych (szczególnie był usatysfakcjonowany z tytułu „mistrza obróbki skór futerkowych”). Społecznik – działacz ruchu wędkarskiego. Założyciel i integrator rozproszonego środowiska żołnierzy 27 WD AK. Kawaler Orderu Virtuti Militari. Pochowany w rodzinnym grobowcu w Chełmie.

⁵⁸ Pismo dostępne w sali tradycji Placówki SG w Horodle.

w Horodle por. (kpt.) Dariusz Łopocki, przy pełnym poparciu gen. bryg. SG M. Dominiaka⁵⁹.

Minister spraw wewnętrznych i administracji Ludwik Dorn z dniem 20 listopada 2006 r. Placówce SG w Horodle nadał imię „mjr. Tadeusza Persza”⁶⁰, a uroczystości odbyły się w Horodle 18 grudnia 2006 r. Tradycyjnie już na elewacji budynku umieszczono pamiątkową tablicę, ufundowaną przez żołnierzy kombatantów 27 WD AK, funkcjonariuszy NOSG i miejscową społeczność⁶¹. Podczas uroczystości nadano też medale „Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej” jedenastu żołnierzom kombatantom 27 WD AK, za ich szczególny wkład w odbudowę i utrzymanie polskich cmentarzy na Wołyniu.

Nadanie imienia „mjr. Tadeusza Persza” Placówce SG w Horodle stało się spełnieniem szczególnych zobowiązań żyjących jeszcze żołnierzy 27 WD AK (w większości podwładnych mjr. T. Persza z lat wojny) i nas – młodszego pokolenia wobec tak znamienitej postaci.

Pamięć o mjr. T. Perszu jest wciąż żywa, między innymi dzięki komendantowi kpt. Dariuszowi Łopockiemu. Częstościami gośćmi w jednostce są uczniowie różnych szkół, więc wartości patriotyczne przekazywane są coraz młodszym pokoleniom.

⁵⁹ Por. m.in. pisma gen. bryg. M. Dominiaka: z 25 sierpnia 2006 r. do komendanta głównego SG gen. bryg. Mirosława Kuśmierczaka i z 21 września 2006 r. do zastępcy dyrektora Gabinetu Komendanta Głównego SG płk. Jarosława Żukowicza przedstawiające związki T. Persza ze Strażą Graniczną, obydwie dostępne w sali tradycji Placówki SG w Horodle. Ponadto: S. DUBAJ, *Tadeusz Franciszek Persz – oficer Armii Krajowej*, s. 43-56; S. DUBAJ, *Tadeusz Franciszek Persz, 1917-2005, requiescat in pace*, Chełm: Stowarzyszenie Rocznik Chełmski 2006, s. 331-343, „Rocznik Chełmski” nr 10; *Oddział Zbiorczy 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty AK na Zamojszczyźnie. Wspomnienia Tadeusza Persza ps. „Głaz” w opracowaniu Franciszka Świstowskiego*, Chełm: Chełmskie Towarzystwo Regionalne 2004. Inne publikacje, w których wymienia się zasługi Tadeusza Persza: J. TUROWSKI, *Pożoga. Walki 27 Wołyńskiej Dywizji AK*; C. PIOTROWSKI, *Wojskowe i historyczne tradycje 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej*, Warszawa: Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej – Okręg Wołyński 1993; W. FILAR, *„Burza” na Wołyniu*, Warszawa 1997; L. KARŁOWICZ, *Jastrzębiacy*, Lublin: Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej – Zarząd Okręgu Wołyń 1999; *Żołnierze Wołynia. Działalność powojenna*; H. STACHYRA, *27 Wołyńska Dywizja Piechoty Armii Krajowej*.

⁶⁰ Akt nadania – zob. Załącznik 6.

⁶¹ Tablicę odsłonił prof. dr hab. Edmund Bakuniak, oficer 27 WD AK, w towarzystwie synów patrona – Andrzeja i Tomasza Perszów. Widnieje na niej napis: „Major Tadeusz Persz «Głaz». 1917-2005. Działacz konspiracji SZP-ZWZ-AK. Oficer 27 Wołyńskiej Dywizji AK w akcji «Burza» na Wołyniu i Lubelszczyźnie. Kawaler Orderu Virtuti Militari. Po wojnie szczególnie zaangażowany w sprawę ochrony miejsc pamięci narodowej na Wołyniu i Lubelszczyźnie. Zasłużony nauczyciel. Prawy człowiek. Pochowany w Chełmie”. Projekt pamiątkowej tablicy wykonał pplk S. Dubaj.

Gen. bryg. Marek Dominiak przestał sprawować funkcję komendanta NOSG z dniem 25 lipca 2007 r. Do 11 kwietnia 2011 r. jednostką kierował płk Marian Pogoda. Dzięki jego staraniom podjęto inicjatywę nadania Placówce SG w Zbereżu imienia „gen. bryg. Wilhelma Orlika-Rückemanna”, ostatniego dowódcy Korpusu Ochrony Pogranicza, który pod koniec września 1939 r., idąc od Szacka w kierunku Wytuczna, prowadził podwładnych także przez Zbereże i okoliczne wsie.

Przedsięwzięcia w tym zakresie do wiosny 2011 r. były w bardzo zaawansowanym stadium. Wiele środowisk żywi nadzieję, że obecny Komendant NOSG – płk Jarosław Frączyk zobowiązanie to skutecznie zrealizuje. Inne jednostki NOSG, rzetelnie realizujące zobowiązania wobec ojczyzny, również zasługują na swoich patronów. Nadanie ich jest więc tylko kwestią czasu.

BIBLIOGRAFIA

- ALBERT A., *Najnowsza historia Polski 1918-1980*, Londyn: Wydawnictwo Puls 1991, s. 427-433.
- BAKUNIAK E. (red.), *Żołnierze Wołynia. Działalność powojenna żołnierzy 27. Wołyńskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej*, Warszawa: Światowy Związek Żołnierzy AK. Okręg Wołyński 2002.
- DOMINIAK M., DUBAJ S., *Ochrona granicy wschodniej po przyjęciu Polski do Unii Europejskiej*, w: J. ZIÓŁKOWSKI (red.), *Bezpieczeństwo Polski u progu XXI wieku*, Lublin: Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji 2004.
- DUBAJ S., *Straż Graniczna – przystosowanie struktur organizacyjnych i zadań tej formacji po zniesieniu kontroli na granicach wewnętrznych Unii Europejskiej*, w: W. BEDNARUK, M. BIELECKI, G. KOWALSKI (red.), *Polska w strefie Schengen*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2010.
- DUBAJ S., *Jednostki Wojsk Ochrony Pogranicza stacjonujące w Chełmie i w strefie nadgranicznej w latach 1945-1991*, w: *Jednostki wojskowe Ziemi Chełmskiej w latach 1918-2006. Część pierwsza*, Chełm: Towarzystwo Wiedzy Obronnej 2006, s. 124-125.
- DUBAJ S., *Tadeusz Franciszek Persz – oficer Armii Krajowej. Zasłużony nauczyciel, społecznik. Niezwykłe życie niezwykłego człowieka*, w: *Problemy ochrony granic*, Kętrzyn: Centrum Szkolenia Straży Granicznej 2004, s. 43-56 „Biuletyn”, nr 27.
- FIJAŁKA M., *27 Wołyńska Dywizja Piechoty AK*, Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX 1986.
- FILAR W., *Wołyń 1939-1944. Eksterminacja czy walki polsko-ukraińskie*, Toruń: Wydawnictwo Marszałek 2003.
- ILIUSZYN I., *Geneza i działania bojowe 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej*, w: *Polska-Ukraina: trudne pytania*, t. 3, Warszawa: Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej, Związek Ukraińców w Polsce 1998.
- KOPALIŃSKI W., *Podręczny słownik wyrazów obcych*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 1999.
- PAŚNIK J., *Straż Graniczna. Prawne podstawy działania i uprawnień*, Warszawa: Wydawnictwo Kodeks 2003.

- PIZUN Z., Mjr Tadeusz Kuncewicz, ps. „Podkowa”, Lubycza Królewska: Szkoła Podstawowa im. gen. Nikodema Sulika w Lubyczy Królewskiej 2001.
- ROMANOWSKI W., ZWZ-AK na Wołyniu 1939-1944, Lublin: Redakcja Wydawnictwa KUL 1993.
- RUBAS M.J., Kalendarium Stowarzyszenia, w: Ślady pamięci.
- RUBAS M.J., Katyńska lista strat polskich formacji granicznych, Warszawa: Komenda Główna Straży Granicznej 2000.
- STACHYRA H., 27 Wołyńska Dywizja Piechoty Armii Krajowej. Żołnierze i kadra dowódcza i ich losy, Lublin: Lubelskie Centrum Marketingu 2003.
- „Straż Graniczna. Magazyn SG”, Warszawa: Komenda Główna Straży Granicznej 2010.
- TUROWSKI J., Pożoga. Walki 27 Wołyńskiej Dywizji AK, Warszawa: Wydawnictwo PWN 1990.
- Ustawa z 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (tekst pierwotny: Dz.U. z 1990 r., nr 12, poz. 461; tekst jednolity – Dz.U. z 2005 r., nr 234, poz. 1997, z późn. zm.).

PATRONI NADBUŻAŃSKIEGO ODDZIAŁU STRAŻY GRANICZNEJ I PODLEGŁYCH PLACÓWEK SG

S t r e s z c z e n i e

Jednym z największych zaszczytów, nobilitującym wyróżnieniem dla każdej instytucji jest uzyskanie sztandaru i patronatu. Jest to także wzajemne ogromne wyzwanie i zobowiązanie wobec standardów wykreowanych przez patrona – opiekuna. Jednostki organizacyjne Straży Granicznej ubiegające się o nadanie patronatu muszą spełniać określone kryteria. Nadbużański Oddział Straży Granicznej niemalże od początku swego istnienia w 1991 r. otrzymał sztandar, a za patrona – 27 Wołyńską Dywizję Armii Krajowej. Także podległe oddziałowi graniczne jednostki organizacyjne – placówki Straży Granicznej, podkreślając potrzebę propagowania wiedzy i pozostawiania śladów pamięci o dawniejszych formacjach granicznych, noszą imiona bohaterów poprzedników. Podczas 20 lat funkcjonowania oddziału patronaty do roku 2011 zostały nadane – chronologicznie – następującym granicznym jednostkom organizacyjnym: Placówce SG we Włodawie z dniem 1 grudnia 1995 r. nadano imię „Generała Nikodema Sulika”; Placówce SG w Skryhiczynie z dniem 18 września 1998 r. nadano imię „gen. Jana Wojciecha Kiwerskiego”; Strażnicy SG w Lubyczy Królewskiej z dniem 25 maja 2001 r. nadano imię „mjr. Tadeusza Kuncewicza” (graniczna jednostka organizacyjna rozwiązana z dniem 2 stycznia 2003 r.); Placówce SG w Dołhobrodach z dniem 25 września 2004 r. nadano imię „ppor. Jana Bołbotta”; Placówce SG w Horodle z dniem 20 listopada 2006 r. nadano imię „mjr. Tadeusza Persza”. Inne graniczne jednostki organizacyjne Nadbużańskiego Oddziału SG, rzetelnie realizujące zobowiązania wobec ojczyzny, również zasługują na swoich patronów. Pełniący tam służbę funkcjonariusze podejmują starania o otrzymanie patronatów, których nadanie jest więc tylko kwestią czasu.

Słowa kluczowe: patron, opiekun, bohater, patronat, miejsce pamięci narodowej, sztandar, patriotyzm, honor, tradycje, Straż Graniczna, Nadbużański Oddział Straży Granicznej, placówka Straży Granicznej.

SAINT PATRONS OF THE BUG DIVISION OF BORDER GUARD
AND THE SUBJECTED STATIONS

S u m m a r y

Obtaining a flag and a patronage is one of the biggest honours and awards for every institution. It is also an enormous mutual challenge and commitment to the flags created by the patron saint. The Border Guard's organizational Units applying for a patronage have to fulfill certain criteria. The Bug Division of Border Guard almost from the very beginning of its existence have been given the flag and patronage of the 27th Division of the Home Army in 1991. The subjected stations of the Border Guard have been named after some heroic precursors in order to highlight the need of popularizing the knowledge and resemblance after the former Border Guards Units. During the 20 years of its functioning some patronages have been given to the following organizational border units since 2011: The station in Włodawa was named after "General Nikodem Sulik" on 1st December 1995; The station in Strychiczyn was named after: "gen. Jan Wojciech Kiwerski" on 18th September 1998; The station in Lubycza Królewska was named after "major Tadeusz Kuncewicz" on 25th May 2001 (the border organizational units was disbanded on 2nd January 2003); The station in Dołhobrody was named after "pilot officer Jan Bołbott on 25th September 2004"; The station in Horodło was named after "major Tadeusz Persz" on 20th November 2006. Other border organizational units of the Bug Division of Border Guards, solidly realizing their commitments towards their mother country, also deserve to have their own Patron Saint. The officers being on duty there have been attempting to have their own patron saints, so that is only a matter of time.

Key words: patron, guardian, hero, patronage, the place of national resemblance, flag, patriotism, honour, traditions, Border Guard, the Bug Division of Border Guard, station of Border Guard.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1

D E C Y Z J A

KOMENDANTA GŁÓWNEGO STRAŻY GRANICZNEJ

Nr 1 z dnia 18 września 1991 r.

Na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 21 grudnia 1990 r. o odznakach i mundurach /Dz.U. Nr 31, poz. 130/, po rozpatrzeniu wniosku Komendanta Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej w Chełmie z dnia 12 sierpnia 1991 r.

n a d a j ę :

Nadbużańskiemu Oddziałowi Straży Granicznej w Chełmie imię "27 wołyńskiej Dywizji Armii Krajowej" oraz sztandar wykonany według opisu stanowiącego załącznik do wniosku.

U z a s a d n i e n i e

Społeczny Komitet Fundacji Sztandaru i Nadania dla Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej w Chełmie z dnia 25 maja 1991 r. wystąpił z wnioskiem o nadanie imienia Oddziałowi Straży Granicznej sztandaru oraz imienia "27 Wołyńskiej Dywizji AK". Inicjatywa powyższa podjęta została dla upamiętnienia w "27 Wołyńskiej Dywizji AK" z wojskami niemieckimi toczącymi walki w okresie II wojny światowej na terenie obecnie ochranianym przez Oddział Straży Granicznej w Chełmie. Ponadto z uwagi na wybitne zasługi w walce Nadbużańskiej Brygady WOP i przekazanie jej sztandaru do Muzeum Wojska Polskiego, Komitet Organizacyjny uchwalił o nadanie nowego sztandaru dla Nadbużańskiego Oddziału

- 2 -

Uchwały Komitetu Organizacyjnego zostały zaakceptowane przez Komendanta Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej w Chełmie, który wnioskiem z dnia 12 sierpnia 1991 r. zwrócił się do Komendanta Głównego Straży Granicznej o wydanie decyzji w przedmiotowej sprawie.

Zgodnie z wykładnią przepisów ustawy z dnia 21 grudnia 1978 r. o odznakach i mundurach /Dz.U. Nr 31, poz. 130/ ustanowienie sztandaru lub nadanie imienia określonym w ustawie jednostkom organizacyjnym jest odznaką o charakterze okolicznościowym - art. 2 ust. 1 pkt 3 ustawy. Zezwolenie na ustanowienie i używanie odznaki okolicznościowej udzielane jest w myśl art. 5 ust. 2 ustawy - jednostce organizacyjnej przez organ władzy i administracji państwowej.

Przedłożony wniosek Komendanta Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej spełnia zarówno wymogi formalne określone art. 7 pkt 1-3 ustawy jak i materialne tj. odznaki o charakterze okolicznościowym mającej na celu upamiętnianie wydarzeń przedstawionych w uchwałach Komitetu Organizacyjnego.

Mając powyższe względy na uwadze postanawiam jak w sentencji.

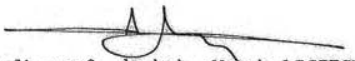
Od decyzji niniejszej przysługuje prawo odwołania do Ministra Spraw Wewnętrznych w terminie 14 dni od dnia jej doręczenia.

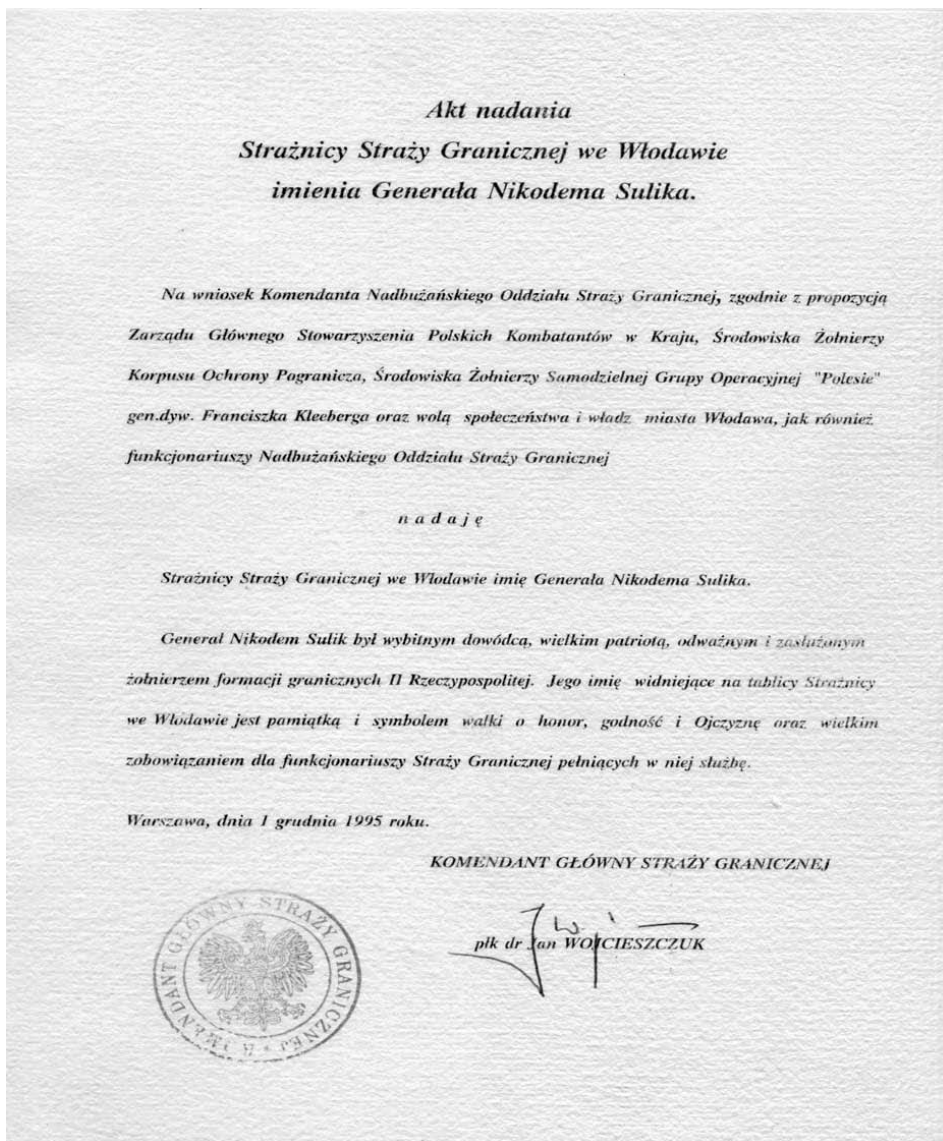

pik prof. dr hab. Marek LISIECKI

Ze względu na ważny interes społeczny niniejszej decyzji nadaję na podstawie art. 108 § 1 k.p.a. rygor natychmiastowej wykonalności.

pik prof. dr hab. Marek LISIECKI

Załącznik 2

Źródło: NOSG

Załącznik 3

Źródło: NOSG

Załącznik 4

Źródło: NOSG

Załącznik 5

RZECZPOSPOLITA POLSKA
MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI

AKT NADANIA

Na podstawie § 3 ust. 1 pkt 4 i ust. 2 pkt 3 oraz § 12 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 3 września 1996 r. w sprawie określenia wzoru i trybu nadawania sztendaru jednostkom organizacyjnym Straży Granicznej oraz trybu nadawania tym jednostkom imion (Dz. U. Nr 113, poz. 541), z dniem 25 września 2004 roku

nadaję

Strażnicy Straży Granicznej w Dołhobrodach

imię ppor. Jana Bołbotta

*Żołnierza Korpusu Ochrony Pogranicza, którego czołwy w służbie Ojczyźnie
dają Mu trwałe miejsce w historii i tradycji Narodu Polskiego.*

Ryszard Kalisz

Źródło: NOSG

Załącznik 6

RZECZPOSPOLITA POLSKA
MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI

AKT NADANIA

*Na podstawie § 12 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych
z dnia 3 września 1996 r. w sprawie określenia wzoru i trybu nadawania sztandaru jednostkom
organizacyjnym Straży Granicznej oraz trybu nadawania tym jednostkom imion
(Dz. U. Nr 113, poz. 541),
na wniosek Komendanta Placówki Straży Granicznej w Horodle*

z dniem 20 listopada 2006 roku

nadaje

**Placówce Straży Granicznej
w Horodle**

imię

„mjr. Tadeusza Persza”

Ludwik DORN

Źródło: NOSG